

M. Aktepe

ORD. PROF. CAVID BAYSUN
1899 — 1968

Ord. Prof. M. CAVID BAYSUN

Prof. Dr. MÜNİR AKTEPE

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi ve Türk Tarih Kurumu, kısa zamanda ve biri-biri arkasına dört büyük tarihçisini kaybetmiş olmanın üzüntüsü içindedir. Ord. Prof. Mukrimin Halil Yınanç, Ord. Prof. Şemseddin Günaltay ve Ord. Prof. Hâmid Ongunsu'dan sonra, diğer bir hocamız Ord. Prof. Mehmed Cavid Baysun da ânî şekilde aramızdan ayrılmış bulunmaktadır. Kendisine has üslûbu ve bilhassa genel kültürü, titiz çalışması itibariyle, hiç bir vakit yerinin doldurulmasına imkân olmıyan Hocam Cavid Baysun, aslen İzmir'lidir ve 19. yüzyılın başlarında tarih sahnesine çıkan âyândan, İzmir Voyvodası Kâtib-oğlu Mehmed Ağa'nın âilesine mensubdur¹.

Babası, İstanbul Sıhhiye müdürlüğünden emekli Dr. Ali Rıza Bey, bu âileden İzzet Bey zâde Cemal Bey'in oğlu idi. Annesi Bedriye Hanım ise Şâhin Paşa'nın kızıdır. Kendisi, nüfus cüzdanındaki kayda göre, aynen (17 Şubat 1317, Rûmî 1315) 1899 yılında İstanbul'da dünyaya geldi. Doğduğu ev, Beşiktaş'da Pazar-ıçından Abbas Ağa kabristanına (şimdiki parka) çıkan yokuşun başında ve Hamidiye çeşmesi civarında, denize nâzır bir mahalde bulunuyordu. İlk öğre-

¹ Kâtib oğulları, bugün dahi İzmir şehir sınırları dahilinde tanınmış bir âiledir. Sandık-emîni zâdeler, Dellâl (veya Delil) başı zâdeler ve Büyük-Çelebi zâdeler gibi İzmir'in daha bâzı meşhur âileleri ile akrabalıkları vardır. Bu âilenin ne mühim şahsı, II. Mahmud'un emriyle, Midilli'de, Kaptan-ı Derya Husrev Paşa tarafından katlettilen, İzmir voyvodası Kâtib zâde Hacı Mehmed Ağa idi. Mehmed Ağa'nın ölümünden sonra, bilhassa erkek çocukları ile amcalarının erkek evlâdlarından bir kısmı, yine padişahın emri ile Filibe ve İbrâil ile İsmâil kal'aları havalisine gönderilmiş, bilâhire bunlardan bâzıları İstanbul'a gelerek burada yerleşmiş, geri kalanları da yine İzmir'e dönmüşlerdi. Sâbık başbakanlardan Adnan Menderes dahi bu âileye mensub bulunuyordu ve elimizde mevcut şecereye nazaran, bahis konusu Kâtib zâde Hacı Mehmed Ağa'nın amcası Hacı Bekir Efendi'nin torunlarından gelmektedir. Adnan Menderes'in babası Edhem Bey, Hacı Bekir Efendi'nin kızının kızı olan Fitnat Hanım'ın oğludur Bu itibarla, beş veya altıncı kuşakdan, Ord. Prof. Cavid Baysun ile Adnan Menderes kanaatımızca amca çocukları olmaktadır.

nimini, kısmen özel olarak, 19 Ağustos 1324 (1908) yılında, Beşiktaş'da, Abbas Ağa ilk okulunda tamamladı. Bilâhare babasının vazifesi icabı, Anadolu'nun bâzı vilâyetlerinde dolaştı. Bilhassa uzun süre Haleb'de kaldı ve buradaki Fransız okulunda tahsil gördü; bu sayede lisan bilgisini kuvvetlendirdi; aynı zamanda arabcasını ilerletti. Millî Mücâdele'ye takaddüm eden yıllarda, yine babasıyla beraber, Trabzon ve Batum vilâyetlerinde bulundu. Bu arada babasının yanında askerliğini yaptı. İstanbul'a dönüşde, Adana lisesinde gördüğü kısmî tahsili, onuncu sınıfa kadar olmak üzere, 15 Temmuz 1338 (1922) de Nişantaşı lisesinde tamamladı. Bilâhare imtihanla, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne girdi. 31. Ekim 1926 da, pek iyi derece ile bu fakülteden mezun oldu. Ancak, tahminimize göre, biraz da babasının te'sirinde kalarak, bu mesleğe devam etmeyi arzulamadığı için, ilk vazifeye, 1926 - 1927 ders yılı başlarında, İstanbul Erkek Lise'sinde tarih hocalığı ile başladı. Bir müddet sonra görevi, Kandilli Kız lisesine naklolundu. Gençlik çağının en heyecanlı günlerini, Kandilli, Vani-köy, Çengel-köy ve Beyler-beyi sırtlarında geçirdi. Belki de şiirlerinin büyük bir kısmını bu devrede yazdı. Diğer taraftan çok sevdiği annesinin ölümü, onun geçirmekte olduğu buhranlı günleri daha tehlikeli bir hâle getirdi. Mânen çok sarsılmıştı. 19 Ekim 1935 tarihinde, öğrencilerinden İncilâ Hanım ile yaptığı izdivaç, onu büyük bir huzur ve sükûna kavuşturdu. Kendi ifâdesine nazaran hayatını kurtardı.

Hocam Cavid Baysun, bu esnada Galata-Saray Lisesi'ne alınmış ve bu ilim ocağında çok değerli öğrenciler yetiştirmeye başlamıştı. Maamafih Galata-Saray, kendisi için de istikbâl hazırlayan bir yer oldu. 16 Ağustos 1937 de, 40 lira aslî maaşla, Galata-Saray Lisesi'nde tarih hocalığı yapan Baysun, ilk defa, 7 Ekim 1937 de, izinsiz olarak Avrupa'ya giden doçent namzeti Akdes Nimet Kurat'dan boşalan dersleri, bir namzet bulununcaya kadar, vekâleten okutmak üzere, Edebiyat Fakültesi'nde görev aldı. Teklifi, Tarih bölümü Başkanı Ord. Prof. Şemseddin Günaltay, Edebiyat Fakültesi dekanlığına yapmış bulunuyordu. M. Cavid Baysun, bu itibarla mezkûr tarihte derslere başladı ve bu husus, aynı zamanda, 1 Kasım 1937 tarihli bir tezkire ile de İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü'ne bildirildi. 17 Aralık 1937 de ise, Kültür Bakanı Saffet Arıkan'ın imzasıyla, Rektörlüğe gelen yazı gereğince, Edebiyat Fakültesi Orta Zamanlar Tarihi Kürsüsü'nde açık bulunan doçentliğe, Galata-Saray Lisesi

Tarih Öğretmeni Cavid Baysun'un vekâlet etmesi uygun görülmüştü. İşe başladığı tarihten itibaren de kendisine 40 liranın bir taksim üçü vekâlet maaşı olarak verilecekti. Böylece Cavid Baysun, Edebiyat Fakültesi'nde, Orta zamanlar garp tarihi vekil hocası olmuş bulunuyordu. Ancak eline geçen para çok azdı. Edebiyat Fakültesi dekanlığından, İstanbul Üniversitesi rektörlüğüne, bu husus ile alâkalı olarak yazılan diğer bir yazıda aynen şöyle deniliyordu :

“...Cavid Baysun'un, Orta zaman Garp tarihi doçentliği vekâletine 40 liranın üçde biri ile vekâleten tâyin edildiği bildirilmiştir. Üniversite tedrisatının birçok büyük hazırlığa lüzum göstermekte olması ve dersin ehemmiyeti dolayısıyla, eline geçecek, ayda 26 lira ile bu dersin okutulmasına imkân görülememektedir. 40 lira aslı maaşdan üçde ikisinin verilmesine kanunî imkân bulunmadığı takdirde, bu doçentliğe 55 lira maaş tahsisi ile üçde birinin vekâlet ücreti olarak verilmesine izinlerini dilerim. Aksi hâlde, geçen sene bir sömester boş kalan bu ders, bu sene de boş kalmak tehlikesine düşecektir. . . .”²

Edebiyat Fakültesinin bu teklifi cevapsız kalmış ve Cavid Baysun'un aylık ücreti, yine 40 liranın üçte biri üzerinden ödenmiş olmalı ki, bu defa Edebiyat Fakültesi Dekanı, 5.Ocak.1938 de, tekrar Rektörlüğe müracaatta bulunarak, bu derse bir profesörlük kadrosunun tahsisini ve profesörlük maaşının üçte birinin, beyan edilen sebepler dolayısıyla, vekâlet ücreti şeklinde kendisine ödenmesini istedi. Aynı zamanda altı aylık vekâlet süresinin sonunda, bu dersin boş kalmaması için, Cavid Baysun'un hizmetinin altı ay daha uzatılması talebinde bulundu.

Cavid Baysun'un, bu vekâlet görevi, 2 Kasım 1938 tarihine kadar devam etti ve mezkûr tarihte, münhal bulunan bu doçentlik kadrosuna, asıl olarak atanması için müracaat yapıldı. İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü kanalı ile Ankara'ya yazılan bir tezkire vasıtasıyla de bakanlığa, yaş ve tahsil durumunun müsâit bulunduğu, doçentlik sınavına girmesinde hiç bir sakınca olmadığı bildirildi. Nihayet 30 Kasım 1938 de Rektör Prof. Cemil Bilsel, gereğinin yapılmasını, Edebiyat Fakültesi dekanlığına yazdı. 13 Şubat 1939 Pazartesi günü, saat 14 de, Zeynep Kâmil Konağı'nın (hâlen yerinde bugünkü Edebiyat Fakültesi vardır) tarih ders-hânesinde, Baysun'un

² Edebiyat Fakültesi, Ord. Prof. Cavid Baysun'a âit nr. 25 dosya.

doçentlik deneme dersinin yapılmasına karar verildi. Komisyona Ord. Prof. Şemseddin Günaltay, Ord. Prof. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Ord. Prof. İbrahim Hakkı Akyol seçildiği için, keyfiyyet 7 Şubat 1939 tarihli dekanlık tezkiresiyle kendilerine dahi bildirildi. O zaman öğrencisi olarak, bizzat dinlemek şerefine nâil olduğum Hocam Cavid Baysun'un, bu dersinden sonra, onun 24 Şubat 1939 Cum'a günü, saat 15 de, Felsefe doçent odasında bir kollekyum imtihanı geçirmiş olduğunu, yine fakültemizde mevcut bulunan dosyası arasındaki evrakdan öğreniyoruz³. Doçentlik tezi ise, Bizans tarihi ile alâkalı bulunan "Pavlikyanlar" mes'elesi idi. Cavid Baysun'a, başarılı bir imtihan devresinden sonra, jüri nihayet doçentlik pâyesini verdi. Bu husustaki belgenin sureti aynen şöyledir :

"Hey'etimiz 24 Şubat 1939 Cuma günü, saat 15 de yapılan doçent (namzedi) Cavid Baysun'un kollekyumunda bulundu. Doçentlik imtihanına girmekte bulunan Cavid Baysun'un kollekyum için verdiği mevzu'lardan, profesörlerce (İkonoklasm'ın Bizans medeniyetine te'siri) seçildi ve bunlar üzerinde münakaşalar yapıldı. Esas itibariyle bu mevzu orijinal idi. Üç saat süren kollekyum ve münakaşa, bir üniversite uzvuna tamamen yakışacak derecede görülmüştür. Cavid Baysun'un 13.Şubat.1939 da, Pazartesi günü saat 14 de yaptığı (Altıncı asırda Bizans askerî teşkilâtı) mevzu'lu deneme dersi de, kendisinin doçentlik kabiliyetlerini bâriz bir şekilde göstermişti. Hey'etimizin kollekyumdan bizzat edindiği kanaat, Cavid Baysun'un doçentlik imtihanını pek iyi ve ilmî kifayet ile verdiği ve Üniversite tedris heyetine doçent olarak alınmaya lâayık olduğu şeklindedir.

Ord. Prof.	Ord. Prof.	Ord. Prof.	Ord. Prof.	Prof.
İsmail Hakkı Uzunçarşılı	İbrahim Hakkı Akyol	Şemseddin Günaltay	Şekip Tunç	Ragıp Özdem" ⁴

Doçent Cavid Baysun, böylece İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi aslı tarih hocaları arasına katılmış ve ilmî çalışmalarına tam bir salâhiyet ile başlamış bulunuyordu. 23 Haziran 1939 tarihinde ilk defa İstanbul Başbakanlık Arşivi'nde, Tanzimat devrine âit vesikalar üzerinde incelemelerde bulunmak için, Rektörlük kanalı ile Başbakanlıktan müsaade istedi. 1939 yılı, Tanzimât'ın 100. yıl dö-

³ Bak, 31. III. 1939 tarihli ve 711 sayılı dekanlık yazısına bağlı rapor.

⁴ Edebiyat Fakültesi, Dos. nr. 25.

nümü idi. Bu münasebetle Tanzimat'ın çeşitli yönlerini inceleyecek, yeni bir eserin hazırlanması karar altına alınmış ve bu hususla ilgili olarak da, o devrin Rektörü Prof. Cemil Bilsel tarafından, Doç. Cavid Baysun'a bir vazife verilmişti. Genc hocanın bu kitapta kaleme aldığı "Mustafa Reşid Paşa'nın Hayatı" adlı makale, onun kendi muhitinde sür'atle tanınmasına vesile oldu. Cavid Baysun nihayet, Üniversite'deki ilk terfiini, 27 Ocak 1940 tarihinde, Edebiyat Fakültesi Profesörler Kurulu'nun ittifakla verdiği karar sonunda aldı. 50 lira aslî maaşa yükseltildiği vakit, on üç senelik hoca bulunuyordu. İkinci Dünya Savaşı sırasında, 1 Ekim 1939 tarih ve 2/10755 sayılı icra vekilleri hey'eti kararı mucibince, ikinci defa askerliğe daveti te'cil edildi. İlk askerlik görevinden, 29 Ekim 1933 tarihli ve 357 sayılı kanun mucibince ihtiyata ayrılmıştı. Bu sebeple, babasının yanında yaptığı askerlikten maada, yaş haddine uğradığı tarihe kadar, te'cil görerek, askerlik yapmadı. Bu keyfiyyet, onun dahil bulunduğu ilmî teşekküllerde devamlı olarak çalışmasını sağladı. Doç. Cavid Baysun 1942 yılında Türk Tarih Kurumu'na üye olduğu gibi, yeni teşekkül etmiş bulunan İslâm Ansiklopesidi redaksion heyetinde müşâvir üye olarak vazife aldığından, bir çok makalelerin te'lifi ve tercümesine başladı. Gerek Üniversite, gerek İslâm Ansiklopedisi için çok verimli çalışmalar yaptı. Nihayet 1945 yılı başında, kendisini profesörlüğe yükseltmek üzere, Edebiyat Fakültesi Dekanı Ord. Prof. Hâmid Ongunsu başkanlığında, Ord. Prof. İbrahim Hakkı Akyol, Prof. İsmail Hikmet Ertaylan ve Prof. Mükrimin Halil Yınanç'dan müteşekkil bir heyet kuruldu. Bu komisyonun hazırladığı müsbet rapor, 21 Mart 1945 tarihinde, Edebiyat Fakültesi Profesörler Kurulu'nda görüşülerek, Doç. Cavid Baysun'un profesörlüğe yükseltilmesi, on yedi üyenin oy birliği ile kabul edildi ve Türkiye Tarihi kürsüsünde, "Türkiye ve yeni-çağ Avrupa tarihlerini, on altıncı yüz yılın sonuna kadar okutmak üzere, profesörlük kadrosuna geçirilmesi" hususu, dekanlığın 28 Mart 1945 tarihli yazısı ile İstanbul Üniversitesi rektörlüğüne bildirildi. Ancak, namzet, Üniversite talimat-nâmesi'nin 39. maddesi uyarınca, doçentlikte geçirmesi lâzım gelen yedi senelik süreyi henüz doldurmamış bulunduğu için, o devirdeki Üniversite kurulu tarafından bu işlem uygulanmadı; ve bu hususun Millî Eğitim Bakanlığına yazılamayacağı da, 9 Nisan 1945 tarihli bir tezkire ile Edebiyat Fakültesi dekanlığına bildirildi. İşte bu hâdiseden kısa bir süre sonradır ki, Neş'et Ömer İrdelp'in vermiş olduğu

3.Mayıs.1945 tarihli rapordan, “İstanbul Üniversitesi Tarih Doçenti Cavid Baysun’un, baş dönmesiyle müterâfik nörasteni belirtilerinden hastalanarak” ilk def’a iki ay istirahat aldığı görüyoruz⁵.

Doçent Cavid Baysun’un, profesörlüğe teklif edildiği tarihten tam on dört ay sonra, İstanbul Üniversitesi rektörü imzasile, Edebiyat Fakültesi dekanlığına gelen, 11 Haziran 1946 tarihli yazıda ise şöyle deniliyordu : “Fakülteniz Tarih Doçenti Cavid Baysun’a, profesörlük titri verilmesi müdirler komisyonunun kararı ile uygun görüldüğü, Millî Eğitim Bakanlığı’ndan bildirilmiştir. Yeni profesörümüzü tebrik eder, kendisine başarılar dilediğimin bildirilmesini saygılarımla dileirim”. Bu muâmenenin cereyan ettiği tarihlerde, fakülte Dekanı Ord. Prof. Hâmid Ongunsu, Millî Eğitim Bakanı da Hasan Âli Yücel idi. Rektörlükte ise, Tevfik Sâlim Paşa bulunuyordu. Cavid Baysun, tam yirmi senelik memuriyet hayatı sonunda, 80 lira aslî maaşla profesörlüğe yükseltilmiş ve 26 Ekim 1946 da da, 28 lira 87 kuruş, profesörlükden mütevellit maaş farkı tazminat almaya hak kazanmıştı. Prof. Baysun’un bu tarihten sonra, İstanbul Yüksek Teknik Okulu’nda (Yıldız’da) dahi, Devrim Tarihi dersleri verdiğini görüyoruz. Lâkin onu gündüz ve gece, hiç durmadan meşgul eden esas mes’ele, yeni bir dergi yayınlamak arzusu idi. Edebiyat Fakültesi Tarih bölümü, 1937 - 1938 yıllarında, Tarih Semineri Dergisi adı altında üç fasiküllük bir neşriyat yapmış, fakat sonradan bir kısım öğretim üyelerinin fakülteden ayrılması dolayısıyla, bu derginin yayımına devam edilememişti. Prof. Cavid Baysun, eski neşriyata yepyeni bir şekilde devam etmek istiyordu. Arzusu Avrupa dergileri ayarında yeni bir dergi çıkarmakdı. Bu itibarla asistanı olarak ben ve Orhan Köprülü bir hayli çalıştık. O esnadaki dekanımız Ord. Prof. Hâmid Ongunsu’nun da yapıcı yardımları sonunda, Tarih Dergisi’nin birinci sayısını, 1949 yılında çıkarmaya muvaffak olduk. Bu sayının tamamlanıp ortaya geldiği gün, rahmetli hocamın bir çocuk gibi sevindiğini ve önüne gelene bu dergiyi gösterdiğini hiç unutamıyorum. Bu eser, onun en büyük başarısı idi. Lâkin geçen seneler ve sarfedilen emeklerin tevliid ettiği yorgunluklar, onun sıhhati bakımından aleyhine işliyordu. Hoca, 1949 senesi başlarından itibaren, kalp ağrıları çekmeye başlamış ve Angine de poitrine olduğu söylentileri ortaya çıkmıştı. Bununla beraber, 1950 yılında, kendisine,

⁵ Bu rapor dosyasında mahfuzdur.

o gün için çok nâzik bir idarî vazifenin tevdi edildiğini görüyoruz. Edebiyat Fakültesi Dekanı bulunan Prof. Dr. Ali Tanoğlu, 16.Kasım. 1950 tarihli yazısında, şöyle diyordu :

Sayın Prof. Cavid Baysun.

“İnhilâl etmiş bulunan Türkiyat Enstitüsü Müdürlüğü’ne salâhiyet-i kâmile ile tâyininiz uygun görülmüştür. Kabulünü rica eder, başarılar dilerim.”⁶

Prof. Baysun bu ricayı kabul etmiş ve Edebiyat Fakültesi’ne bağlı, Hasan Paşa Medresesi’nde bulunan Türkiyat Enstitüsü’nde müdürlük görevine başlamıştı. Yardımcısı da, bu enstitünün emekdarlarından Tevfik Bey idi. Aynı binaya, vaktiyle Hocanın bütün varlığı ile bağlanıp çalıştığı İslâm Ansiklopedisi idare hey’eti dahi yerleşmiş bulunuyordu. Başında ise, Dr. Adnan Adıvar vardı. 1950 seçimlerini D. P. millet vekili olarak kazanan ve Hariciye Bakanı olan Prof. Fuad Köprülü ile tekrar millet vekili seçilen eski politikacılardan Dr. Adıvar’ın, burada buluşmaları ve günün politikasını zaman zaman münakaşa etmeleri, Türkiyat Enstitüsü binasına, İslâm Ansiklopedisi dolayısıyla ayrı bir önem veriyordu. Aynı zamanda, İslâm Ansiklopedisi’ne yazdığı yazıların kısaltılması yüzünden, bu tarihlerde, Prof. Cavid Baysun ile Dr. Adnan Adıvar’ın, birbirlerine karşı olan muâmeleleri de çok nazik bir safhada bulunuyordu. 1952 senesinde Fransa’dan döndüğüm vakit, Hocam Baysun’un, bâzı hâdiselere sebep olan Türkiyat Enstitüsü Kitaplığı’nı saydırdığını ve yardımcısını da buradan uzaklaştırmak üzere olduğunu gördüm. Bu olay o zaman için oldukça önemli sayılıyordu. Maamafih o, Enstitünün sadece idarî işlerini ele almamış, aynı zamanda neşriyatına da bir hız vermişti. Türkiyat Enstitüsü’nün mecmuası, son olarak 1945 yılında çıkmış ve bu tarihten, 1950 senesine kadar intişar edememişti. Prof. Cavid Baysun, bu derginin de devamını sağlamak suretiyle, 1951, 1953, 1954 ve 1955 de olmak üzere, dört sayısının daha çıkmasını te’min etti. Bir çok defa geç saatlere kadar kalarak, burada beraberce çalıştığımız günleri hatırlarım. Bu arada, bir devre millet vekilliğini tamamlayan Dr. Abdülhak Adnan Adıvar da, Hoca’nın bu ciddî ve devamlı çalışmalarını yakından görmüş ve kırgınlığı geçerek, kendisiyle tekrar çok yakın bir dostluk kurmuştu. Adnan Bey, ihtiyarlığı

⁶ Bak, aynı dosya.

dolayısıyla, idaresinde güçlük çektiği İslâm Ansiklopedisi'nin idarî başkanlığını, artık hocaya bırakmak istiyordu. Nihayet ölümünden kısa bir süre önce, Prof. Cavid Baysun'u, kendi yerine Ansiklopedi'nin murahhas başkanlığına getirdi (1955).

Bu suretle Hoca'nın çalışmaları bir kat daha artmış oluyordu, ve yine zaman zaman rahatsızlık geçirmeye başlamıştı. Üzerinde Fakülte Yönetim Kurulu üyeliği, daha sonra, fakülteyi temsilen senatörlük gibi, diğer idarî görevler de vardı. Ancak, 1955 senesinde, İzmir ve Manisa; 1956 senesinde de, Bursa ve havalisinde yaptığı inceleme gezileri sırasında biraz olsun dinlenebilmişti. Bu geziler, çocukluk çağında yaptığı seyahatler haric, onun İstanbul'dan çıkmasına vesile olan yegâne inceleme gezileri idi. Vazife ile Ankara'ya gidip gelme dışında hiç bir yere gidemiyordu. Bütün çalışmalarını evi ile Fakülte ve Türkiyat Enstitüsü arasına hasretmişti. Nihayet 9 Kasım 1959 tarihinde, kendisinde "Encefalo pathie ve sağda Hemiparesie" müşâhede edildiğinden, bir süre yatak istirahati verildi. 22 Aralık 1959 tarihli Sıhhî Kurul kararı ile bu istirahati üç ay daha uzatıldı. Bu arada, Ord. Prof. Mükrimin Halil Yınanç, Ord. Prof. Reşid Rahmeti Arat ve Ord. Prof. Besim Darkot'un hazırlamış oldukları bir rapor üzerine, 19 Ocak 1960 tarihli profesörler kurulunda, ordinaryüslüğe yükseltildi⁷. İcrâ vekilleri hey'etinin 2 Haziran 1960 tarihli kararnamesiyle bu işlem tamamlanıp, kendisi ilmî mertebenin en son kademesine ulaşmış oldu. Fakat en mes'ut olması lâzım gelen bu günlerde, İslâm Ansiklopedisi'nin tertib hey'etinde vukua gelen bazı anlaşmazlıklar yüzünden, tekrar bir hayli heyecanlı ve asabî anlar yaşadı. Bu hâl, Ansiklopedi'nin murahhas müdürlüğünden ayrılmasına kadar devam etti. 7 Ekim 1961 tarihinde, hiç bir mazeret beyan etmeden, Türkiyat Enstitüsü müdürlüğünden dahi ayrıldı. Bu istifası, 22 Aralık 1961 de Edebiyat Fakültesi dekanlığı tarafından kabul olundu. 13 Nisan 1963 de, birinci derecede kıdem süresini doldurmak suretiyle, ilk yıldızı aldı. 6.Haziran.1963 de, tekrar rahatsızlandı, ve bu hastalığı birkaç ay devam etti. 18.Ekim.1964 de, bir doçentlik jürisinde bulunmak üzere Ankara'ya gitti. Buradan üzüntülü ve kısmen hasta döndü. 15 Aralık 1964 de, Kroner yetersizliğinden, Tıp Fakültesi iç hastalıkları kliniğine sevkolundu. Kendisine verilen yirmi günlük istirahat, 6 Ocak 1965 de yirmi gün daha uza-

⁷ Bu hususta cereyan eden muâmele dosyasında bulunmaktadır.

tıldı. Sonunda, 1 Şubat 1965 tarihli rapor ile Tıp Fakültesi sıhhi kurulu kendisine üç aylık tedavi ve istirahat verdi. Artık bu tarihten itibaren, yirmi senedir yanında çalıştığım Hocam Baysun, devamlı bir sağlık durumuna sahip değildi. Zaman zaman derslere girmeye gayret ediyor, lâkin senenin büyük bir kısmını istirahat ve Prof. Dr. Osman Barlas'ın tedavisi altında geçiriyordu. Bu rahatsızlıklar onu bir hayli sarsmış ve aynı zamanda çevresine karşı asabî ve bazan de haşin davranmaya sevk etmişti. 26 Nisan 1965 de, yine Kroner kifayetsizliğinden aldığı bir sıhhi hey'et raporu ile tedavi ve istirahati üç ay daha uzatıldı. Artık kendisinin her türlü işine vekâlet eder olmuştum. Son olarak 27 Nisan 1966 da Ankara'ya gitti ve Türk Tarih Kurumu'nun yıllık toplantısına son defa katıldı. 20 Kasım 1967 de, yine rahatsızlığı dolayısıyla, muayene ve tedavisini istedi. 20 Kasım 1967 de, Gureba Hastahanesi'ne yatırdık. Takriben bir ay sonra çıkarak, evinde istirahata başladı. 25 Aralık 1967 ve 25 Mart 1968 tarihli Sıhhi Kurul raporları ile Kalp yetmezliği, Kroner sklerozu ve hipertansiyone rahatsızlıklarından tedavi gördü. 25 Haziran 1968 de, tekrar vazifeye başladığımı bildirdi ise de, ancak haftanın muayyen günlerinde fakülteye gelebiliyordu. Nihayet 1968 - 1969 ders yılı başında, bazı öğrencilerin imtihanlarında bulunabildi. Artık etrafiyle vedalaşır gibi bir hâli vardı. 19 Kasım 1968 de, salı günü son dersini yaptı ve akşam üzeri eve dönüp yemeğini henüz yediği bir sırada, saat 19,30 da, Myocarde Infarctus'den öldü. Bu esnada odasında yalnız olarak bulunuyordu. Ölümü az sonra ev hizmetçisi tarafından görülmüş ve doktora bildirilmişti.

ŞAHSİYETİ

Ord. Prof. rahmetli Cavid Baysun, asabî mizaçlı ve gayet alıngan bir tabiata sahipti. Bu itibarla, tanımadığı insanlar ile temas etmekten kaçınır, yakınları ile de umumiyetle samimî şekilde konuşmayı severdi. Fakat bu samimiyet, hiç bir zaman büyüklerine karşı saygı sınırlarını aşmadığı gibi, şahsına karşı küçüklerinden beklediği hürmetin dahi, eksilmesine asla bir sebep değildi. Arzu ettiği her hususun daima olumlu karşılınmasını isterdi. Düşünce ve tekliflerine menfi cevap verildiği veya arzusu hilâfına hareket edildiği takdirde kızardı. Bu hâlini bazen belli etmek istemezdi. Lâkin hâl ve hareketi, hocanın düşüncelerini daima açıklardı. Ancak ona, olumlu yoldan baş-

lamak suretiyle, evvelâ menfi gibi görüldüğü hususları dahi kabul ettirmek, ekseriya mümkün idi. Hocanın kuvvetli bir takip fikri vardı. Ele aldığı her mes'eleyi, sonuna kadar götürmeden bırakmazdı. Nitekim bu yüzden, bir hayli mücadelelere girişmişti. Hayatı boyunca en çok sevdiği, bıkıp usanmadığı şey kitaplardı. Satın aldığı eski ve yeni her kitabı, iç ceplerine yerleştirir ve zaman zaman çıkarıp koklardı. Bizim duyamadığımız bir kokunun kitapta bulunduğunu söylerdi. Takriben elli sene kitap topladı ve daha ziyade edebiyata, tarihe ve güzel san'atlara âit eserleri tercih etti. Yazma dîvanlar koleksiyonunun 500 eserden fazla olduğunu söylerdi. Bir kısım yazma tarihleri ile mecmu'ası olduğunu da tahmin ediyoruz. Avrupalı seyyahların, doğuya yapmış oldukları seyahatler hakkındaki seyahat-nâmeleri bir araya getirmek arzusu içinde, senelerce Avrupa kitapçılarının kataloglarını aradı. Nihayet Osmanlı Türk tarihi ve edebiyatı için gayet kıymetli özel bir kitablık meydana getirdi. Bu gün kütüphanesi, Türkiye'deki, adedi çok az özel kitaplıklardan birini teşkil eder. Aynı zamanda kitapları temiz ve bakımlıdır. Ölümünden birkaç sene önce, âdeta kendi sıhhatini ihmâl edip, kitaplarını tedavi etti. Hususî ilâçlar ve âletler vasıtası ile onları böceklerin tahribinden kurtardı. Bu sahadaki araştırmalarının bir hastalık derecesinde ileri vardığı anlar dahi oldu.

Ord. Prof. Baysun, kitaptan sonra musikiye düşkün bir insandı. Klâsik Türk müziğinden çok hoşlanıyordu. Bir zamanlar musiki-şinaslar ile de meşgul oldu. Kendini tatmin edecek kadar keman çalıyordu ve belki bazı şarkıları da, kütüphanesinde bulunan kendine ait vesikalar arasından çıkacaktır. Tabiatı ve bilhassa denizi, yüzmeyi çok seviyordu. Son zamanlarında sık sık bir vapura biner ve Boğaz'ın sonuna kadar gider, geri dönerdi. Boğaz'ın onun hayatında başka bir yeri vardı. 1946 senesinde bir kızı olmuştu. Adını Gülümser koydu. Bütün arzusu, kendi sağlığında, kızının yüksek öğrenimini tamamlaması idi. Fakat son demlerinde bu ümidini kaybetti. Kendisi iyi bir hoca idi. Memlekete meslek hayatı boyunca, binlerce tarihçi yetiştirmekle kalmamış, Yeni çağ tarihi kürsüsünü de, yetiştirdiği profesör, doçent ve asistanlar ile iyi çalışır bir varlık haline getirmişti. Netice olarak, memlekete tam manasiyle, her türlü hizmeti yapmış bir ilim adamı idi. Ancak bu bakımdan kendisi mes'ut ve bahtiyar olarak hayata gözlerini kapadı.

İLMÎ ÇALIŞMALARI

Ord. Prof. Cavid Baysun, eski dile ve edebiyata vâkîf, iyi aruz bilir, ifadesi kuvvetli bir yazardı. Tarihi eserler meydana getirmekten ziyade, makaleler yazmayı tercih etmiş bir hoca idi. Onu bu şekilde çalışmaya sevkeden âmil de, kanaatimizce, biraz zemin ve zaman olmuştu. Baysun hoca, doçentlik imtihanını verip, Üniversitenin esas malı olduğu esnada, Edebiyat Fakültesi'nde teşekkül eden bir heyet, İslâm Ansiklopedisi'ni çıkarmak üzere hazırlıklara başlamıştı. Takriben 1940 yılından 1961 senesine kadar, aralıklı şekilde, zamanının büyük bir kısmını İslâm Ansiklopedisi'ne vakfetmiş olan Hocam, dersleri haricinde kalan boş vakitlerini tamamen buradaki çalışmaları ve Ansiklopedi makaleleri yazmakla geçirmişti. Ayrıca kendi kurduğu Tarih Dergisi'ni yaşatmak ve ona makaleler yazmak; uzun süre çıkmamış olan Türkiyat Mecmuası'nı devam ettirmek, onun en çok zevk duyduğu hususların başında geliyordu. İşte bu keyfiyet, onu yeni bir eser te'lifine imkân bırakmadan, mecmuacılığa ve makale yazmaya sürüklemişti. Burada derhal şu hususu da kaydedelim ki, Hocanın bâzı makaleleri, başlı başına bir eser olacak niteliği haiz bulunmaktadır.

Ord. Prof. Cavid Baysun'ın, hayatı boyunca yaptığı çalışmalar, birkaç müstakil eser ve fakat daha ziyade İslâm Ansiklopedisi ile Tarih Dergisi'nde Türkiyat Mecmuası'nda, Aylık Ansiklopedi'de, Tarih Vesikaları'nda, Akademi Mecmuası'nda ve diğer bâzı yerlerde yayınlanmış bulunuyordu. Bunları sırasıyla şu şekilde kaydedebiliriz:

Eserleri :

- 1 — Orta Çağ Tarihi, Maarif Matbaası, İstanbul 1942.
- 2 — Cem Sultan, Hayatı ve Şiirleri, İstanbul 1946.
- 3 — Tiryâki Hasan Paşa ve Kanije Savaşı, İstanbul 1950.
- 4 — Mustafa Âli'nin Meva'idü'n-nefâis fî Kavâ'idi'l-mecâlis adlı eseri, İstanbul 1956.
- 5 — Cevdet Paşa, Tezâkir (1 - 12), Yayınlayan Prof. Cavid Baysun, Ankara 1953.
- 6 — Cevdet Paşa, Tezâkir (13 - 20), Yayınlayan Prof. Cavid Baysun, Ankara 1960.
- 7 — Cevdet Paşa, Tezâkir (21 - 39), Yayınlayan Ord. Prof. Cavid Baysun, Ankara 1963.

8 — Cevdet Paşa, Tezâkir (40 tetimme), Yayınlayan Ord. Prof. Cavid Baysun, Ankara 1967.

9 — Tarihî Eserlerden seçilmiş Eski Metinler, Yayınlayan Ord. Prof. Cavid Baysun, İstanbul 1964.

10 — Devrim Tarihi Notları (Tanzimattan 27 Mayıs 1960 devrimine kadar), Yıldız Yüksek Teknik Okulunda teksir edilmiştir.

Yayınlayamadığı Eserler :

1 — Manzum Kitâbeli İstanbul Çeşmeleri.

2 — Divançe.

Makaleler :

İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, *Tarih Dergisi*'nde çıkan yazıları.

1 — Emîr Sultan'ın Hayatı ve Şahsiyeti, *Tarih Dergisi*, C. I, s. 1, İstanbul 1949.

2 — Müverrih Âlî'nin, Meva'idü'n-nefâis fî Kavâ'idi'l-mecâlis'i hakkında *Tarih Dergisi*, C. I, s. 2, İstanbul 1950.

3 — Reîsü'l-küttâb Küçük Hasan Bey, *Tarih Dergisi*, C. II, s. 3 - 4. İstanbul 1952.

4 — Fethi İsfendiyar-oğlu'nun Galata-saray Tarihi, *Tarih Dergisi*, C. III, s. 5 - 6, İstanbul 1953.

5 — Hacı Hüseyin Bağı, *Tarih Dergisi*, C. IV, s. 7, İstanbul 1953.

6 — Orhan Burian, The Report of Lello third English Ambassador to the Sublime Porte (Bâb-ı âlî nezdinde üçüncü İngiliz Elçisi Lello'nun muhtırası), C. IV, s. 7, İstanbul 1953.

7 — Profesör Orhan Burian, *Tarih Dergisi*, C. IV, s. 7, İstanbul 1953.

8 — Doç. Suad Yakup Baydur, *Tarih Dergisi*, C. IV, s. 7, İstanbul 1953.

9 — Âlî Paşa'nın Fransızca bir mektubu, *Tarih Dergisi*, C. V, s. 8, İstanbul 1953.

10 — Mustafa Reşid Paşa'nın siyasî yazıları, *Tarih Dergisi*, C. VI, s. 9, İstanbul 1954.

11 — Edebiyat Fakültesi'nin büyük kaybı, Prof. Sadreddin Celâl Antel, *Tarih Dergisi*, C. VI, s. 9, İstanbul 1954.

12 — Eğri-kapılı Râsim Efendi, *Tarih Dergisi*, C. VII, s. 10, İstanbul 1954.

- 13 — Doktor Abdülhak Adnan Adıvar, Tarih Dergisi, C. VIII, s. 11 - 12, İstanbul 1956.
- 14 — Reşid Paşa'nın siyasî yazıları, Tarih Dergisi, C. X, s. 14, İstanbul 1959.
- 15 — Mustafa Reşid Paşa'nın Siyasî Yazıları, Tarih Dergisi, C. XI, s. 15, İstanbul 1960.
- 16 — Mustafa Reşid Paşa'nın Siyasî Yazıları, Tarih Dergisi, C. XII, s. 16, İstanbul 1962.
- 17 — Mustafa Reşid Paşa'nın Siyasî Yazıları, Tarih Dergisi, C. XIII, s. 17 - 18, İstanbul 1963.
- 18 — Şirvânî-zâde Ahmed Hulûsî Efendi'nin Efganistan elçiliğine ait vesikalar, Tarih Dergisi, C. IV, s. 7, İstanbul 1953.
- 19 — Cevdet Paşa'nın İşkodra'ya memuriyetine ait vesikalar, Tarih Dergisi, C. XIV, s. 19, İstanbul 1964.
- 20 — Cevdet Paşa'nın İşkodra'ya memuriyetine ait vesikalar, Tarih Dergisi, C. XV, s. 20, İstanbul 1965.
- 21 — Cevdet Paşa'nın İşkodra'ya memuriyetine ait vesikalar, Tarih Dergisi, C. XVI, s. 21, İstanbul 1966.
- 22 — Cevdet Paşa'nın İşkodra'ya memuriyetine ait vesikalar, Tarih Dergisi, C. XVII, s. 22, İstanbul 1968.

Türkiyat Mecmu'ası'nda yayımlanan yazıları :

- 1 — Müverrih Râşid Efendi'nin İran elçiliğine dâir, *Türkiyat Mecmuası*, C. IX, İstanbul 1951.
- 2 — Hasan Bey zâde Ahmed Paşa, *Türkiyat Mecmuası*, C. X, İstanbul 1953.
- 3 — Cevdet Paşa'nın şahsiyetine ve ilim sahasındaki faaliyetine dair, T.M. C. XI, İstanbul 1954.
- 4 — Evliya Çelebi'ye dair, *Türkiyat Mecmuası*, C. XII, İstanbul 1955.

Tarih Vesikaları isimli dergide intişar eden makaleleri:

Mustafa Reşid Paşa'nın, Paris ve Londra Sefaretleri esnasındaki siyasî yazıları, *Tarih Vesikaları* :

- 1 — C. I, sayı 1, İstanbul, Haziran 1941.
- 2 — C. I, sayı 2, İstanbul, Ağustos 1941.
- 3 — C. I, sayı 4, İstanbul, Aralık 1941.
- 4 — C. I, sayı 6, İstanbul, Nisan 1942.

- 5 — C. II, sayı 7, İstanbul, Haziran 1942.
 6 — C. II, sayı 9, İstanbul, Ekim 1942.
 7 — C. II, sayı 12, İstanbul, Nisan 1943.
 8 — C. III, sayı 13, İstanbul, Ağustos 1944.
 9 — C. III, sayı 15, İstanbul, Mayıs 1949.

Cumhuriyet Gazetesi'nde yayınladığı makaleler :

- 1 — Fâtih Türbesi'ndeki eski ve yeni tamirlere dair, Cumhuriyet Gazetesi, 20 Ocak 1953.
 2 — Fatih'e dâir vesika olmayan bir vesika, Cumhuriyet Gazetesi, 10 Şubat 1953.
 3 — Fatih Dîvânı, Cumhuriyet Gazetesi, 14 Temmuz 1953.
 4 — Evliya Çelebi hakkında doğan bir münakaşa, Cumhuriyet Gazetesi, 3.Eylül.1953.
 5 — Kitaplara ve kitap meraklılarına dair, Cumhuriyet Gazetesi, 12 Kasım 1953.
 6 — Tarihte düzme mektuplar ve Fatih'e dair yeni bir vesika, Cumhuriyet Gazetesi, 26 Şubat 1954.

Akademi Mecmu'ası'ndaki yazıları :

- 1 — Nâmık Kemal'in bir müsvedde Defteri, C. I, s. 1, İstanbul, 1 Mayıs 1946.
 2 — Kazasker İsmetî Efendi, Akademi Mec., C. I, s. 2, İstanbul, 15 Mayıs 1946.
 3 — Beşiktaş'a dair, Akademi Mecmu'ası, C. I, s. 6, İstanbul, 15 Temmuz 1946.

Resimli Tarih Mecmuası'nda bulunan yazıları :

- 1 — Reşid Paşa, Resimli Tarih Mecmuası, C. III, İstanbul 1952.
 2 — Tepedelenli Ali Paşa, Resimli Tarih Mecmuası, C. III, İstanbul 1952.
 3 — Âlî Paşa, Resimli Tarih Mecmuası, C. V, İstanbul 1954.

Aylık Ansiklopedi'de çıkan makaleleri :

- 1 — Reşid Paşa, Mustafa. (1800 - 1858) : Sayı 9, İstanbul 1945.
 2 — Tepedelenli Ali Paşa. (1744 - 1822) : Sayı 9, İstanbul 1945.

Türk Tarih Kurumu'nda yaptığı tebliğler :

- 1 — Cezâyir Meselesi ve Reşid Paşa'nın Paris Elçiliği. III. Türk Tarih Kongresi (20 Kasım 1943), Ankara 1948.

2 — Müverrih Hasan Bey zâde hakkında; IV. Türk Tarih Kongresi (10-14 Kasım 1948), Ankara 1952 de basılan tebliğler arasında, gönderilmediği için yayımlanmamıştır.

Diğer bâzı *Dergi* ve *Mecmualarda* çıkan yazıları :

1 — Mustafa Reşid Paşa, Tanzimat I., İstanbul 1940.

2 — Güzelce Mahmud Paşa çeşmesi, T.T.O.K. İstanbul'u sevenler gurubu neşriyatı, İstanbul 1945.

3 — Boğaz-ıçî İskelelerine dair bir kasîde (İzzet Efendi'nin Sâhil-nâmesi), T.T.O.K. İstanbul'u sevenler grubu neşriyatı, İstanbul 1950.

4 — Eski Mühendis-hânelerin kuruluşuna ve bazı hocalarına dair, Yıldız, Y. Teknik Okulu 1952 yıllığı, İstanbul 1952.

5 — Eski Sahhaflar Çarşısında, Bilgi Mecmuası, sayı 145, sene 1959, İstanbul.

6 — İstanbul'un İmârî ve Reşid Paşa, Yeni Türk Mec. sayı 89, İstanbul 1940.

7 — Türk Ansiklopedisi'nde muhtelif maddeler.

8 — Meydan - Larousse (Ansiklopedi)'da, A harfinde yazdığı beş altı madde (Hocanın buradaki yazıları, en son makaleleridir.)

İslâm Ansiklopedisi'nde bulunan yazıları :

A. harfinde olanlar.

1 — Abdülhamid I. (1725 - 1789), C. I, sh. 73-76; 2 — Abdülkerim Nâdir Paşa (1807-1883), C. I, sh. 90-92; 3 — Ahmed I. (1590-1617), C. I, s. 161-164; 4 — Ahmed II. (1643-1695), C. I, s. 164-165; 5 — Ahmed Paşa, Kara (öl. 1555), C. I, s. 193; 6 — Ahmed Paşa, Humbaracı başı (1675-1747), C. I, s. 199; 7 — Ahmed Paşa b. Hasan Paşa (öl. 1747), C. I, s. 199-200; 8 — Ali Paşa, Damad (1667-1716), C. I, s. 328-330; 9 — Ali Paşa, Tepedelenli (1744-1822), C. I, s. 343-348; 10 — Ayas Paşa (1482-1539), C. II, s. 43-47; 11 — Ayastafanos, C. II, s. 55-56; 12 — Azak, C. II, s. 85-89; 13 — Aziz Efendi, Ali (öl. 1798), C. II, s. 154-155.

B. harfindeki maddeler.

1 — Bağdad (Osmanlılar devri), C. II, s. 203-211; 2 — Bâlâ (Osmanlı Devletinde bir rütbe), C. II, s. 262-263; 3 — Balyos (Venedik elçisi), C. II, s. 291-295; 4 — Belgrad (Tarihi), C. II, s. 475-485; 5 — Budin, C. II, s. 748-760;

C. harfinde olan maddeler.

1 - Cem Sultan (1459-1495), C. III, s. 69-81; 2 - Cemâlî, Zenbilli Ali Cemâlî Çelebi (öl. 1525), C. III, s. 85-88; 3 - Çelebi zâde İsmail Âsım Efendi (1685-1760), C. III, s. 370-375; 4 - Çivi zâde âilesi, C. III, s. 438-439;

D. harfinde olan maddeleri.

1 - Derviş Mehmed Paşa (1585-1655), C. III, s. 547-548; 2 - Derviş Mehmed Paşa (1730-1777), C. III, s. 548-549; 3 - Derviş Mehmed Paşa (1765-1837), C. III, s. 549; 4 - Derviş Paşa (1560-1603), C. III, s. 549-551; 5 - Derviş Paşa (öl. 1606), C. III, s. 551-552;

E. harfi maddeleri.

1 - Ebüssu'ûd Efendi (1490-1574), C. IV, s. 92-99; 2 - Emîr Sultan (1368-1429) C. IV, s. 261-263; 3 - Es'ad Mehmed Efendi (1685-1753), C. IV, s. 359-362; 4 - Evliya Çelebi (1611-1685), C. s. 400-412;

K. harfinde yazdığı maddeler.

1 - Kösem Sultan (1589-1651), C. IV, s. 915-923; 2 - Kumbacı, C. IV, s. 982/84;

L. harfinde olan.

1 - Lepanto, C. VII, s. 32-45;

M.

1 - Ma'n (bir Dürzî Emîr ailesi), C. VII, s. 268-272; 2 - Mehmed IV. (Osmanlı padişahı), C. VII, s. 547-557; 3 - Mehmed Paşa, Çerkes (öl. 1625), C. VII, s. 580-581; 4 - Merc Dâbık Muharebesi, C. VII, s. 752-754; 5 - Mescid (Osmanlı devri medreseleri), C. VIII, s. 71-77; 6 - Mihr ü Mah Sultan (öl. 1578), C. VIII, s. 307-308; 7 - Muamma, C. VIII, s. 435-438; 8 - Muhtar Paşa, Ahmed (1839-1918), C. VIII, s. 516-531; 9 - Murad IV. (Osmanlı Padişahı), C. VIII, s. 625-647; 10 - Müsâdere, C. VIII, s. 669-673; 11 - Musallâ (Namazgâh), C. VIII, s. 676; 12 - Mustafa Çelebi (Fatih'in oğlu), C. VIII, s. 689-690; 13 - Mustafa IV. (Osmanlı Padişahı), C. VIII s. 708-714; 14 - Mustafa Paşa, İškodralı, Buşatlı (1797 -1860), C. VIII, s. 727-730; 15 - Müsteşar (Bir me'mur unvanı), C. VIII, 835-837;

کتابخانه ادبی و محو الحافظ لکهنه
دسته هفتم ریاضی خلده ابدی هجری
شعبه ریاضی و فضا فزای باطنه هفت هفتم ابدی
عالم ریاضی و فزای ابدی عادت
دسته هجری

دسته اول سوخته و نام - هفت هجری هجری
هفت هجری ابدی اول هجری هجری
هفته هجری هجری هجری هجری
هفت هجری هجری هجری هجری
دست هجری هجری هجری هجری
هفت هجری - هجری هجری هجری

N.

1 - Naîma (Osmanlı Tarihçisi, 1655-1716), C. IX, s. 44-49; 2 - Nâib (Osmanlı ilmîye teşkilâtında), C. IX, s. 50-51; 3 - Nâzım Mustafa Efendi (öl. 1696), C. IX, s. 137-138; 4 - Nâzım Mehmed Efendi (öl. 1704), C. IX, s. 138; 5 - Nilüfer Hatun (I. Murad'ın annesi), C. IX, s. 284; 6 - Nuh b. Mustafa (öl. 1659), C. IX, s. 348-349.

Kendi El Yazısına Ait Metnin Okunuşu

- 1 — Kâtib-oğlu El-hac Mehmed Ağa'nın hem-hânesi.
- 2 — Vesîle Hanım riyâz-ı hülde etti rihleti.
- 3 — Şöyle bir anka-mizâc-ı pâk hâk Hanım idi.
- 4 — Âleme rıfk-u nüvâziş etmek idi âdeti.
- 5 — Rûhuna olsun demâdem rahmet-i Hakk bî-hisab.
- 6 — Cennet-i firdevs-i a'lâ ola cây-i râhati.
- 7 — Çünkü bildi bu fenâda kimseye yoktur beka. (?)
- 8 — Ni'met-i dâr-ı bekaya kıldı cânı rağbeti.
- 9 — Dört taraftan çıktı feryad fevti tarihi ile. (?)
- 10 — Cânib-i Adne Vesîle buldu râh-ı rahmeti⁸.

⁸ Vesîle Hanım'a âit olan bu mezar kitabesi, Ramazan 1239 (Mayıs 1824) tarihlidir. (?) işaretli iki yer düzeltilmiştir.

Kâtib oğullarına âit diğer mezar kitabeleri ve bu âilenin tarihçesiyle ilgili hususlar için bak. M. Münir Aktepe. *İzmir'e âit bâzı kitabeler ve notlar*, Tarih Dergisi. C. XIV, sayı 19. İstanbul 1964.

